

Mezinárodní šetření PISA (*Programme for International Student Assessment*) je považováno za největší a nejdůležitější mezinárodní šetření v oblasti měření výsledků vzdělávání žáků. Projekt PISA je jednou z aktivit Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD), do něhož jsou zapojeny jak všechny členské země OECD, tak i další země a ekonomické regiony, jejichž počet nadále roste.

Šetření je zaměřeno na zjišťování úrovně přírodovědné, čtenářské a matematické gramotnosti patnáctiletých žáků, kteří se ve většině zúčastněných zemí nacházejí v posledních ročnících povinné školní docházky, a je navrženo tak, aby v jednotlivých zemích poskytovalo tvůrcům školské politiky důležité informace nejen o fungování jejich školských systémů a vývojových trendech, ale také umožnilo mezinárodní srovnávání.

Důležitým charakteristickým rysem projektu PISA je pravidelné zjišťování nabytých dovedností a vědomostí, o nichž se předpokládá, že budou nezbytné pro úspěšné zapojení žáků do reálného konkurenčního prostředí a budou pro ně výhodou v dalším vzdělávání i na trhu práce. Projekt se prvotně zaměřuje na zjišťování úrovně uvedených funkčních gramotností žáků a testování probíhá ve tříletých cyklech, přičemž je pokaždé kladen důraz na jednu z uvedených oblastí, aby o ní bylo možno získat detailnější informace. Záměrem však není zkoumat, jak žáci umí reprodukovat získané vědomosti, ale jak dokážou v úlohách vytvořených na základě rozmanitých situací běžného života využít své schopnosti a osvojené dovednosti. Testy s úlohami jsou vždy prováděny dotazníkovými šetřeními, jež k podrobným výsledkům žákovy úspěšnosti přidávají informace o něm, jeho rodině, škole a zázemí. Tím se výrazně rozšiřují možnosti rozpoznat, se kterými vlastnostmi systému jsou svázané dobré nebo špatné výsledky.

Instituce jednotlivých zúčastněných zemí, které v oblasti vzdělávací politiky navrhuji, prosazují a vykonávají zásadní koncepční změny systému, využívají zjištění projektu PISA k určování silných a slabých stránek svých školských systémů. V národním měřítku je však třeba provádět implementaci těchto zjištění s velkou rozvahou. Předpokladem ke správné interpretaci výsledků a k vyvozování leckdy zásadních závěrů je důležité seznámit se s koncepčním rámcem PISA, který představuje teoretické východisko celého projektu. Tento dokument podrobně stanovuje, co a jak projekt PISA měří, co neměří a jakým způsobem prezentuje své výsledky.

Hlavní zjišťovanou oblastí šestého cyklu mezinárodního šetření PISA 2015 byla přírodovědná funkční gramotnost. Její teoretický základ a metodika zjišťování z roku 2006 byly rozvinuty novým koncepčním rámcem, který byl proto podle nejnovějších pedagogických, didaktických a psychologických poznatků doplněn a zpřesněn. Na základě rámce byly také vytvořeny kvalitativně nové interaktivní úlohy využívající potenciál počítače jako nového média, jímž jsou zadávány žákům testy. Trendové úlohy čtenářské a matematické gramotnosti doplnila ještě další oblast projektu – týmové řešení problému. Zásadní metodickou a koncepční změnou celého šetření v tomto cyklu byl úplný přechod z papírové formy na elektronickou, a to jak při testování a vyplňování dotazníků, tak i při administraci a zpracování.

Tato publikace čtenáře seznámí s hlavními zjištěními aktuálního šetření¹, s výsledky českých žáků ve sledovaných gramotnostech, s některými souhrnnými údaji o jejich vývoji v průběhu uplynulých šestnácti let, a to v mezinárodním i národním kontextu. Zveřejnění je načasováno tak, aby se údaje ze šetření PISA 2015 dostaly k českým uživatelům v době publikování mezinárodní zprávy. Podrobnější vyhodnocování výsledků testů, zjištění z dotazníkových šetření a vypracování sekundárních analýz bude následovat.

Publikace má pět hlavních kapitol, které shrnují podstatné výsledky mezinárodního šetření PISA 2015.

V kapitole *Projekt PISA a přírodovědná gramotnost* čtenář získá základní informace o projektu PISA, o jeho charakteru a způsobu provedení. Podrobněji je popsána metodika šestého cyklu projektu se sběrem dat v roce 2015. Čtenář se seznámí s tím, jak byla pro účely šetření definována přírodovědná gramotnost a jak byla vymezena sledovaná koncepční kritéria.

Kapitola *Celkové výsledky žáků v přírodovědné gramotnosti* obsahuje hlavní zjištění PISA 2015 v oblasti přírodovědné gramotnosti a v mezinárodním kontextu prezentuje výsledky českých žáků. Nedílnou součástí kapitoly jsou informace o změnách ve výsledcích žáků vybraných zemí sledovaných od roku 2006, kdy byla přírodovědná gramotnost hlavní testovanou oblastí poprvé.

¹ Zpráva vychází z dat, která měl český tým PISA k dispozici 2. listopadu 2016. Případné pozdější změny v mezinárodní databázi nemohly být vzhledem k uzávěrce zohledněny.